

Lausunto

24.2.2026

VN/409/2026

VN/409/2026-OKM-12

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunta: OKM lausunto Valtioneuvoston Maaseutupoliittinen selonteko VNS 12/2025 vp

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston maaseutupoliittisesta selonteosta toimialan osalta/näkökulmasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön edustaja on osallistunut maaseutupoliittisen selonteon valmistelutyöhön osana ohjausryhmän työskentelyä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Ministeriö katsoo, että selonteon poikkihallinnollinen lähestymistapa on kannatettava. Maaseutumaisten alueiden tilannekuvassa ja muutostekijöissä on tunnistettu olennaiset muutostekijät. Palveluverkkomuutosten ja saavutettavuuteen liittyvissä muutoksissa on opetus- ja koulutuspalveluiden sekä kulttuuripalveluiden näkökulmasta kuvattu keskeiset asiat mm. väestörakenteen muutoksen ja toimijakentän osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan osalta on keskeistä sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen maan kaikissa osissa ja molemmilla kansalliskielillä tulee varmistaa.

Ministeriö katsoo, että kansallinen maaseutuvisio sisältää olennaisen. Visio tunnistaa muun muassa elinvoiman, palveluiden ja tulevaisuudenuskon sekä kulttuurin merkityksen.

Selonteossa on opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan tunnistettu olennaiset poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituksia. Keskeisimmät tavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta ovat: vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita ja voimistetaan toimintaedellytyksiä, hyvinvointia, luottamusta ja tulevaisuususkoa. On tärkeää kehittää mm. TKI-rahoitusta, innovaatiojärjestelmää ja osaamista, kulttuuritoimintaa sekä kiinnittää huomiota mm. nuoriin ja kansalaistoiminnan edellytyksiin sekä liikkumisen, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn lisäämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että keskeisimpiä poikkihallinnollisia kehittämissuosituksia ovat:

5: Uudistetaan maaseudun talouden rakenteita sen potentiaalin täysimääräiseksi hyödyntämiseksi

7: Varmistetaan maaseudun talouden rakenteiden uudistuminen parantamalla osaamisen, koulutuksen ja omistajavaihdosten edellytyksiä

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

10: Mahdollistetaan maaseutujen asuttavuus parantamalla peruspalveluiden saatavuutta sekä varmistamalla ihmisten ja yhteisöjen kuuleminen ja osallistuminen hyvinvointialueilla

11: Lisätään liikkumista ja vahvistetaan hyvinvointia ja toimintakykyä maaseuduilla, alueelliset erityispiirteet ja -haasteet tunnistaen ja huomioiden

13: Turvataan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksiä huomioiden niiden kriittinen merkitys maaseuduilla

15: Vahvistetaan maaseutututkimusta ja -opetusta sekä koordinointia

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että selonteossa on tunnistettu maaseutualueille soveltuvat palveluratkaisut ja pääministeri Petteri Orpon hallituksen visio palveluiden turvaamisesta mm. varhaiskasvatuksesta koulutukseen ja muihin sivistyspalveluihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että selonteossa on tunnistettu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen merkitys maaseutujen ihmisten, yhteisöjen ja yritysten sujuvan arjen kannalta. Laadukkaan varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen turvaaminen on yksi kriittisimpiä kysymyksiä maaseutumaisissa kunnissa, joista osa on myös harvaan asuttuja.

Opetus- ja kulttuuriministerissä on parhaillaan valmisteilla Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevän työryhmän loppuraportti. Työryhmä on luonut tilannekuvaa väestökehityksen vaikutuksista perusopetuksen järjestämiseen ja esittää toimenpide-ehdotuksia, miten väestökehityksen nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastataan perusopetuksen järjestämisessä. Työryhmä luovuttaa näkemyksensä uudistamistarpeista maaliskuussa 2026.

Petteri Orpon hallitusohjelmassa tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämisessä ja harrastamisessa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset) toimivat kaikkialla Manner-Suomessa. Osallistujat ovat kaikenikäisiä aina vauvoista työikäisiin (työelämässä tai sen ulkopuolella) ja eläkeläisiin. Vapaassa sivistystyössä järjestettävä koulutus vastaa paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin sivistystarpeisiin elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta ja kattaa laajasti eri aihealueita mm. taideaineiden, käsityön ja musiikin kursseja, kieli- ja kirjallisuuskursseja, kotitalouden, liikunnan, tietotekniikan ja yhteiskunnallisten aineiden kursseja, maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta, avoimen yliopiston kursseja, oppivelvollisten opistovuosikoulutusta sekä työelämä-, järjestö- ja vapaaehtoistyön koulutuksia. Vapaan sivistystyön koulutuksilla on tutkitusti kuntalaisten ja kunnan hyvinvointia edistävä vaikutus. Vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaedellytysten säilyminen on tärkeää maaseutumaisissa kunnissa asuville suomalaisille paikallisiin sivistystarpeisiin vastaamisessa.

Erityisen tärkeää maaseudun elinvoimaisuudelle on maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuden uskon säilyminen. Tällä on suora yhteys nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen, joilla taas on vaikutuksia osaamisen kehittämiseen ja työllistymiseen. Liikunnan osalta olennaista on liikunnan harrastamisen olosuhteiden huomioiminen mm. tilojen ja muiden harrastamisen paikkojen näkökulmasta.

Kulttuurin osalta opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että tavoitteet ja kehittämissuosituksukset ovat linjassa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan laaditun Kulttuuripoliittisen selonteon ja sen toimeenpanosuunnitelman kanssa. Maaseutualueiden kannalta Kulttuuripoliittisen selonteon keskeisimpiä tavoitteita on kulttuuri jokaisen oikeutena. Kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa myös maaseudulla.

Maaseutupoliittisessa selonteossa on tunnistettu sekä kulttuuri- että kirjastopalveluiden merkitys peruspalveluna maaseutualueilla. Paikallisen kulttuuriperinnön sekä kulttuuri- ja kirjastopalveluiden rooli veto- ja pitovoiman vahvistajina on tunnistettu. Erityisesti kirjastopalvelut ovat keskeisiä muun muassa sivistyksen, demokratian ja osallisuuden turvaamisessa ja ylläpitämisessä. Jatkossa on tarpeen kehittää eri toimijoiden välisiä yhteistyöhön kannustavia rakenne-, rahoitus- ja toimintamalleja kulttuuripalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta tulee huolehtia koko maan kattavasti.

Alueellinen eriytyminen haastaa kulttuuripalveluiden tarjonnan kehittämistä ja edellyttää yhä parempaa ennakointia ja aktiivisia toimia, joilla turvataan erityisesti lasten ja nuorten tasavertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin. Perheiden tavoittamisella on tässä suuri rooli. Lasten ja nuorten näkemysten kuulemiseen tulee kiinnittää huomiota. Väestöltään vähenevien alueiden resurssit

puolestaan eivät tahdo riittää kattavan kulttuuritarjonnan ylläpitämiseen. On löydettävä uusia keinoja taiteen ja kulttuurin alueellisen ja paikallisen saatavuuden ja saavutettavuuden toteutumiseen kansalliskielet ja kielivähemmistöt huomioiden.

On kannatettavaa, että luovien alojen yrittäjyyden ja liiketoiminnan kehittäminen on otettu huomioon, mikä on linjassa sekä Kulttuuripoliittisen selonteon että Luovan talouden kasvustrategian kanssa.

Kulttuuriasianneuvos

Kirsi Kaunisharju

Liitteet	OKM Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko
Jakelu	Eduskunnan sivistysvaliokunta
Tiedoksi	OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lisa Palm OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Westerholm OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Santeri Lohi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Annika Lyytikäinen OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Toni Ahva OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Heidi Backman OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Emma Hannonen